

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

FACTORS INFLUENCE TO THE ENTERPRISE COMPETITIVENESS

В даній науковій статті було розглянуто проблеми визначення місця конкурентоспроможності підприємства у системі національного господарства країни, а також характеристика факторів впливу на формування конкурентоспроможності підприємства. При взаємодії підприємства із зовнішнім середовищем виникають певні протиріччя між необхідністю інтегруватися у світову економіку, з одного боку, та забезпеченням ефективної внутрішньоекономічної інтеграції, захистом національних інтересів, з іншого. Таким чином було визначено два напрями факторів впливу на формування конкурентоспроможності підприємства – дослідження складових внутрішнього середовища (ресурсний потенціал; система обліку на підприємстві; фінансові можливості; маркетингові дослідження; система постачання; логістика та збутова діяльність; інформаційні ресурси; місцезнаходження підприємства; організаційна структура) та зовнішнього середовища (державна політика; правове середовище; ресурсний потенціал країни; монополізація економіки; економічні та соціальні умови; товарні ринки; ринкова інфраструктура).

В данной научной статье были рассмотрены проблемы определения конкурентоспособности предприятия в системе национального хозяйства страны, а также характеристика факторов влияния на формирование конкурентоспособности предприятия. При взаимодействии предприятия с внешней средой возникают определенные противоречия между необходимостью интегрироваться в мировую экономику, с одной стороны, и обеспечением эффективной внутриэкономической интеграции, защитой национальных интересов, с другой. Таким образом, были определены два направления факторов влияния на формирование конкурентоспособности предприятия - исследование составляющих внутренней среды (ресурсный потенциал; система учета на предприятии; финансовые возможности; маркетинговые исследования; система снабжения; логистика и сбытовая деятельность; информационные ресурсы; местонахождение предприятия; организационная структура) и внешней среды (государственная политика; правовая среда; ресурсный потенциал страны; монополизация экономики; экономические и социальные условия; товарные рынки; рыночная инфраструктура).

In this scientific article it was examined the problem of determining the place of the enterprises' competitiveness in the system of national economy, as well as characterization factors influencing to the enterprise's competitiveness. The interaction of business with the environment there are some contradictions between the need to integrate into the world economy, on the one hand, and ensuring effective domestic economic integration, protection of national interests, on the other. Thus identified two areas impacts on the competitiveness of the company - research components of the internal environment (resource potential; accounting system in the enterprise; financial opportunities; marketing research; supply chain; logistics and marketing activities; information resources; location of the business; organizational structure) and external environment (public policy; legal environment; resource potential of the country; monopolization of the economy; economic and social conditions; commodity markets; market infrastructure).

Ключові слова: внутрішнє середовище; зовнішнє середовище; конкурентоспроможність; підприємство; фактор впливу.

Вступ. В процесі інтеграції України до системи світового господарства її економіка стає дедалі відкритішою. При взаємодії підприємства із зовнішнім середовищем виникають певні протиріччя між необхідністю інтегруватися у світову економіку, з одного боку, та забезпеченням ефективної внутрішньоекономічної інтеграції, захистом національних інтересів, з іншого. Таким чином, дослідження факторів впливу на формування конкурентоспроможності підприємства набуває більшої актуальності на даному етапі розвитку національної економіки країни.

Конкурентоспроможність підприємства досліджувалася багатьма вченими, починаючи з робіт А. Сміта, Д. Рікардо, Дж. С. Мілля, К. Маркса, Дж. Кейнса, Й. Шумпетера, та закінчуючи працями їх послідовників. На сьогодні в багатьох наукових працях вітчизняних і зарубіжних вчених розглядається дане питання, зокрема, И.М. Акімова, І.В. Булах, А.Е. Воронкова, В.Ф. Оберемчук, М. Портер, В. Стівенсон, З.Є. Шершньова та інших.

Постановка завдання. В процесі написання даної наукової статті були поставлені такі цілі дослідження, як: визначення місця конкурентоспроможності підприємства у системі національного господарства країни; характеристика факторів впливу на формування конкурентоспроможності підприємства.

Методологія. Під час проведення даного дослідження використовувались методи порівняння та узагальнення, метод аналізу, систематизація факторів впливу внутрішнього та зовнішнього середовища на формування конкурентоспроможності підприємства, інструменти пакету Microsoft Office.

Результати дослідження. Дослідивши різні підходи до визначення поняття «конкурентоспроможність підприємства» пропонується наступне узагальнене поняття. Конкурентоспроможність підприємства – це комплексна порівняльна характеристика підприємства, яка визначає його положення серед багатьох схожих об'єктів господарювання і полягає у спроможності використання різних видів ресурсів ефективніше ніж конкуренти.

Крім того, дане поняття формується під впливом різних факторів. Класична система чинників впливу, які забезпечують рівень конкурентоспроможності, складається з наступних елементів:

1) конкурентоспроможність продукції (її якість, ціна, споживча перевага перед іншими товарами, ступінь задоволення потреби);

2) конкурентоспроможність ресурсного потенціалу (технічне та технологічне оснащення, виробничо-сировинна структура, кадрове забезпечення, фінансові та інноваційні можливості);

3) конкурентоспроможність організаційної структури та системи менеджменту (форма господарювання, організаційна структура, структура

управління та функції, механізм управління, гнучкість та оперативність менеджменту);

4) конкурентоспроможність інформаційно-комунікаційних зв'язків (організація системи обміну внутрішньою та зовнішньою інформацією) [1].

Проте після аналізу різних наукових праць, можна зробити висновок про те, що не має єдиної думки вчених з приводу того, які саме фактори є оптимальними для оцінювання конкурентоспроможності підприємства.

Таким чином, пропонується зведений перелік факторів впливу на рівень конкурентоспроможності підприємства. Він складається з двох основних груп елементів – умов внутрішнього та зовнішнього середовища, які є взаємозалежними.

Основні складові внутрішнього середовища з короткою характеристикою наведено у табл.1.

Таблиця 1

Основні елементи внутрішнього середовища підприємства, які впливають на його конкурентоспроможність

Складові	Їх характеристика
1. Ресурсний потенціал	Основні фонди, сировинні ресурси, технології виробництва, людський капітал. Притаманна можливість до швидких змін при ефективному управлінні
2. Система обліку	Облік запасів, сировини, матеріалів, напівфабрикатів, незавершеного виробництва, готової продукції тощо.
3. Фінансові можливості	Наявність нерозподіленого прибутку; співвідношення між власними та запозиченими коштами; доступ до фінансових ресурсів
4. Маркетингові дослідження	Дослідження потреб та можливостей споживачів, ступінь задоволення їх потреб; ємність ринку
5. Система постачання	Надійність поставок; дотримання строків; можливість швидкої адаптації та переорієнтації на інші види сировини
6. Логістика та збутова діяльність	Налагоджені канали розподілу; наявність мережі фірмових магазинів; рівень витрат на збут
7. Інформаційні ресурси	Бази даних та їх постійне оновлення
8. Місцезнаходження підприємства	Розвинута інфраструктура; доступ до сировинних ресурсів; наближеність до постачальників
9. Організаційна структура	Ефективність управління; відповідність організаційної структури задачам діяльності підприємства; оперативність передачі управлінського рішення до виконавців; ефективний контроль за виконанням

Складено на основі [2-7].

Дослідження зазначених складових внутрішнього середовища дозволяє оцінити можливості підприємства швидко реагувати на дії конкурентів, залучаючи наявні резерви і використовуючи інші можливості.

Якщо складові внутрішнього середовища мають безпосередній вплив на конкурентоспроможність підприємства та є керованими факторами, то вплив умов зовнішнього середовища не помітний одразу та є некерованим

підприємством. Вивчення факторів зовнішнього середовища дає змогу передбачати загрози, що з'являються на ринку, терміново реагувати на них, а також розробляти заходи, здатні не лише врахувати ці загрози, а й уникнути їх, отримавши з цієї ситуації певні вигоди. Складові зовнішнього середовища наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Складові зовнішнього середовища підприємства, які впливають на його конкурентоспроможність

Складові	Їх характеристика
1. Державна політика	Стан і напрям внутрішніх реформ; пріоритети розвитку країни та її стабільність; участь країни у світових інтеграційних процесах; напрями зовнішньої політики
5. Правове середовище	Гармонійність законодавчої бази; дійовість нормативно-правових актів
4. Ресурсний потенціал	Забезпеченість країни власними природними ресурсами; рівень екологічного навантаження; стан та захищеність всіх видів природних ресурсів
6. Монополізація економіки	Кількість та структура природних монополій в країні; стан конкуренції на ринку; ефективність діяльності антимонопольного комітету; легкість входження на ринок нових суб'єктів господарювання
3. Економічні умови	Рівень розвитку господарства в цілому та окремих його галузей; інвестиційна привабливість країни; стан оподаткування та підтримка стратегічних галузей; рівень заробітної плати в країні, в регіоні, в галузі; частка наукомісткої продукції у загальному експорті країни тощо
2. Соціальні умови	Рівень безробіття в країні; структура робочої сили; якість підготовки кваліфікаційної робочої сили; співвідношення різних категорій працівників; ціна на робочу силу в країні, в регіоні, в галузі; культурний рівень розвитку суспільства
7. Товарні ринки	Структура та ємність галузевих ринків; потреби та вибагливість споживачів; стандартизація та сертифікація продукції; стійкість позицій лідерів
8. Ринкова інфраструктура	Рівень інформаційних комунікацій; розгалуженість і різноманітність транспорту; стан банківського і страхового обслуговування; ступінь розвитку посередницьких організацій тощо

Складено на основі [2-7].

Існуючий на сьогодні рівень конкурентоспроможності окремого підприємства, який склався під впливом цих груп факторів є змінним. Таким чином, суб'єкти господарювання, що прагнуть до здійснення ефективнішої виробничої діяльності мають змогу впливати на ці фактори, передбачати дію окремих з них та готуватися до реагування. Крім того, конкурентоспроможність є порівняльною категорією і за зміни ринкових умов або позицій конкурентів її рівень також змінюється. Таке ствердження

наштовхує на висновок про те, що конкурентоспроможність є результатом отримання конкурентних переваг, які не є вічними, тому постійно утримувати конкурентоспроможність на одному тому ж рівні неможливо. Таким чином, головним фактором впливу є час.

Висновки. Конкурентоспроможність національної економіки загалом визначається багатьма факторами, проте основним серед них незмінно залишається конкурентоспроможність підприємств, які виробляють товари та надають послуги на внутрішньому ринку.

Ефективна інтеграція вітчизняної економіки у світову відбуватиметься за умов досягнення вищого рівня загальної конкурентоспроможності країни, конкурентоспроможності суб'єктів її національного господарства, а особливо конкурентоспроможності продукції та послуг, що виробляються підприємствами. Економічна категорія конкурентоспроможності є відображенням теорії конкуренції, що характеризує можливості окремого суб'єкта господарювання у використанні економічних переваг.

Література:

1. Гончарук Т. І. Методологія конкурентоспроможності: досвід теорії та теорія досвіду // Вісник Української академії банківської справи. – 2010. – № 2. – С. 3–10.
2. Трапезнікова В.А. Управління й науково-технічний прогрес. – М.: Наука, 1983. – 224с.
3. Гуляєва Н.М., Сьомко О.В. Фінансові ресурси підприємства // Фінанси України. – 2003. – №12, С. 58-62.
4. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник. – ДО.: Центр навчальної літератури. – 2005. – 352с.
5. Лапін Є.В. Економічний потенціал підприємств промисловості: формування, оцінка, управління: Автореф. дис. д.е.н. / Сумський державний університет Міністерства освіти й науки України. – Харків. – 2006. – 36с.
6. Микитенко В.В., Ігнатієва І.А. Діагностика стратегічного потенціалу підприємства // Вісник економічної науки України. – 2005. – № 2. – С. 77–80.
7. Мокроусова Т.О. Фактори підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005, – №4, С. 86–88.